

Motion till riksdagen

2012/13:Ub3

av Rossana Dinamarca m.fl. (V)
med anledning av prop. 2012/13:30

Forskning och innovation

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Ökad jämställdhet för högre kvalitet	3
4	Resursfördelningssystemet	5
4.1	Externa medel	5
4.2	Publicering och citering	6
4.3	Ett bättre resursfördelningssystem	6
4.4	Peer-review	7
5	Rekrytering av toppforskare	8
6	Innovationer	8
6.1	Strategiska innovationsområden	9
6.2	Industriforskningsinstitutet	9
6.3	Kapitalförsörjning	9
6.4	Innovativ upphandling	10
7	Anställning som doktorand	11
8	Utbildningsforskning	12
8.1	Skolornas huvudmän och den vetenskapliga forskningen	12
8.2	Förlängd utbildning för förskollärare och lärare i fritidspedagogik	13
9	Genusforskning	14
10	Utvecklingsforskning	15
11	Arbetslivsforskning	15
12	Forskning för ekologiskt hållbar utveckling	16

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhet i akademien.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhetsbonus.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag för att öka den numerära jämställdheten i akademien.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skärpa instruktionerna för de tre forskningsråden samt Vinnova och tydliggöra kraven på att man ska arbeta för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag för att säkerställa att fördelningen av forskningsmedel inte systematiskt missgynnar forskare som är kvinnor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Vetenskapsrådet i uppdrag att se till att de medel som regeringen avsätter för rekrytering av framstående yngre forskare ska fördelas jämnt mellan kvinnor och män.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ska göra en grundlig översyn av kvalitetsindikatorerna i resursfördelningssystemet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska inhämta riksdagens godkännande innan man inför ett storskaligt nationellt system med peer review för fördelning av direkta anslag för forskning och forskarutbildning till högskolor och universitet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om internationell rekrytering av framstående forskare.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inriktning och finansiering av Vinnovas strategiska innovationsprogram.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inriktning och förstärkning av Rise.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kapitalförsörjning.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om innovativ upphandling.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återkomma med ett förslag om förändring av högskoleförordningen som innebär att samtliga som antas till forskarutbildning också anställs som doktorander.

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om program med mötesplatser för forskning och yrkespraktik och med incitament för forskningsfinansiering från skolornas huvudmän.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genusforskningen bör uppmärksammas mer i den nationella forskningspolitiken.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ytterligare 10 miljoner kronor av Vetenskapsrådets anslag bör gå till utlysningar för genusforskning.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att 10 miljoner kronor av Vetenskapsrådets medel bör användas för att utlysa ytterligare sex genusprofessorer med tillhörande resurser för att finansiera doktorand- och forskarassistenttjänster.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återkomma till riksdagen med ett förslag på hur fortlöpande utvärderingar av stödet till utvecklingsforskningen skulle kunna organiseras.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram förslag om hur arbetslivsforskningen kan samlas och stärkas.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om forskning om livsstilsförändringar för minskad klimatbelastning.

3 Ökad jämställdhet för högre kvalitet

Utvecklingen mot en jämställd akademi går alltför långsamt. Vi vill därför kraftigt förstärka arbetet för en mer jämställd akademi där såväl kvinnors som mäns kompetens tas till vara.

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i akademien, bara då kan allas kompetens tas till vara fullt ut. Så ser det inte ut i dag. Kvinnor och män har olika villkor för att göra akademisk karriär och meritera sig till de högsta tjänsterna. Det är ett brott mot de värden forskningssamhället bygger på och en misshushållning med resurser. Om Sverige ska vara en framstående forskningsnation krävs en mer jämställd akademi där såväl mäns som kvinnors kompetens tas till vara.

Slutsatsen som Delegationen för jämställdhet i högskolan drar är att det finns brister i arbetet för jämställdhet i högskolan när det gäller planmässighet, långsiktighet, samverkan samt teoretisk och praktisk kunskapsförankring. Utvecklingen mot en jämställd akademi går mycket långsamt. Problemet kommer inte lösas bara med hjälp av tiden. Det behövs större ansträngningar och en mer strategisk politik för att nå målet om en jämställd akademi.

Vad som ovan anförts om jämställdhet i akademien bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

I Europa talar man ofta om ”the leaky pipeline”, en metafor som används för att illustrera att kvinnor som resurs försvinner ur det akademiska systemet under hela vägen upp genom forskningshierarkin, från grundutbildningen och upp till professor. Trots att kvinnor har varit i majoritet bland studenterna sedan 70-talet är i dag bara 23 procent av professorerna i Sverige kvinnor. År 1995 var de 8 procent. Det ger en ökning med 15 procentenheter under perioden 1995–2011. En ökning med mindre än 1 procentenhet per år. Men den hastigheten kommer det att ta nästan tre decennier innan vi når en numerärt jämställd akademi. Inom teknik och naturvetenskap pekar prognoser rentav på att andelen professorer som är kvinnor riskerar att minska. Utvecklingen går uppenbarligen för långsamt, eller till och med inom vissa områden åt fel håll. Vi vill därför förbättra uppföljningen av rekryteringsmålen avseende professorer.

För att öka ansträngningarna att nå resultat i jämställdhetsarbetet vill vi införa en jämställdhetsbonus som ska utgå till lärosäten där jämställdheten, både kvantitativt och kvalitativt sett, efter systematisk utvärdering bedöms vara påtagligt god respektive ha påtagligt förbättrats. Jämställdhetsbonus ska vara 30 miljoner kronor 2014, 2015 respektive 2016. Jämställdhetsbonusen bekostas genom omfördelning av anslag för forskning och forskarutbildning till högskolor och universitet 2014–2016.

Vad som ovan anförts om jämställdhetsbonus bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringens förslag för ökad jämställdhet är långt från tillräckligt och regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag för att öka den numerära jämställdheten i akademien. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Systemet för fördelning av forskningsanslag måste utvärderas utifrån sina jämställdhetsresultat. Det är uppenbart att nuvarande system inte håller tillräckligt hög kvalitet. Rapporten Hans Excellens, en utvärdering av excellenssatsningarna, visar att den snäva definitionen av excellens gynnat manliga forskare och haft starka negativa effekter på jämställdheten. Enligt rapporten har mellan en halv och en miljard kronor på detta sätt omfördelats från kvinnor till män.

Jämställdhet i akademien handlar således också om att utveckla kvalitetsbegreppet. Sammansättningen i bedömargrupper inom forskningsråd har visat sig vara viktig för vad som bedöms vara hög kvalitet inom forskning. En rapport från Vetenskapsrådet, Kollegial bedömning av vetenskaplig kvalitet – en forskningsöversikt, pekar på att vad som betraktas som vetenskaplig kvalitet varierar stort mellan discipliner och bedömare.

Jämställdhet inom forskningsfinansieringen måste därför beaktas i större utsträckning än vad som är fallet i dag. Vi vill därför skärpa instruktionerna för de tre forskningsråden Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) samt Vinnova och tydliggöra kraven att arbeta för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män. De ska alla ha jämn könsfördelning i beredningsorganisationen, säkerställa att det i beredningsorganisationen finns kompetens rörande jämställdhet som forskningsområde, verka

för att genusperspektiv får genomslag i forskning och utveckling samt rapportera i vilken utsträckning hänsyn tagits till könsspecifika förhållanden inom myndighetens ämnesområde. Vi föreslår därtill att forskningsråden och Vinnova får ett gemensamt uppdrag att ur ett jämställdhetsperspektiv se över hela processen för fördelning av forskningsmedel inklusive excellenssatsningar och motsvarande. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag för att säkerställa att fördelningen av forskningsmedel inte systematiskt missgynnar forskare som är kvinnor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen bör också ge Vetenskapsrådet i uppdrag att se till att de medel som regeringen avsätter för rekrytering av framstående yngre forskare ska fördelas jämnt mellan kvinnor och män. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det krävs ökade ansträngningar för en mer jämställd akademi. Jämställdhet är en avgörande fråga för akademins legitimitet som samhällsbärande institution och, i förlängningen, för det svenska samhällets utveckling och konkurrenskraft.

4 Resursfördelningssystemet

Vänsterpartiet väckte 2002 frågan om hur de fasta forskningsresurserna ska fördelas till universitet och högskolor när vi i en motion till riksdagen föreslog att principerna för resurstilldelningen borde utredas. Förslaget ledde till att en utredning tillsattes och i slutbetänkandet Resurser för kvalitet (SOU 2007:81) lämnas förslag till ett nytt system för fördelning av de fasta forskningsresurserna. Förslaget i korthet är att varje högskola ska tilldelas en basresurs baserad på antalet studenter på grundnivå och avancerad nivå och övriga medel fördelas utifrån indikatorerna kvalitetsutvärderingar, fältnormaliserade citeringar, externa medel, antal disputerade lärare och antal kvinnliga professorer. Störst vikt i detta system skulle kvalitetsutvärderingarna få och de skulle utgöra indikator för 50 procent av de fördelade medlen.

2008 tog regeringen delar av utredningens förslag och utformade ett nytt resursfördelningssystem. Modellen innebär att nya medel fördelas och att 10 procent av de befintliga anslagen omfördelas utifrån de kvalitetsindikatorer som beslutats. Regeringen har låtit f.d. universitetskansler Anders Flodström följa upp och utvärdera systemet. Han lämnade förra året rapporten Prestationsbaserad resurstilldelning för universitet och högskolor (U2011/7356/UH).

4.1 Externa medel

Hälften av de konkurrensutsatta anslagen ska fördelas utifrån indikatorerna externa medel, vilket är ett mått på hur mycket pengar till forskning som flyter

Fel! Okänt namn på

in från utomstående källor. Ingen hänsyn tas till att skillnader i lärosätenas nuvarande storlek, som har historiska orsaker, gör att de har olika förutsättningar att ansöka om externa anslag. Inte heller spelar det någon roll att tillgängliga medel att söka skiljer sig åt beroende på vetenskapsområde. Det finns exempelvis mindre pengar att söka för humanistisk forskning än för medicinsk dito.

Hittills har alla externa medel ingått i indikatorn. Det innebär att medel som har sökts och erhållits i konkurrens med andra forskare efter oberoende vetenskaplig prövning har jämförts med intäkter från uppdrag och avgifter. Anders Flodström kritiserar detta i sin rapport och föreslår att endast bidragsintäkter ska räknas in i indikatorn. Intäkter från uppdragsforskning och uppdragsutbildning ska i stället räknas in i en ny indikator som mäter samverkan med det omgivande samhället.

Regeringen tar i propositionen fasta på kritiken att avgiftsintäkter inte ska kunna räknas in, men fortsätter att premiera uppdragsforskningen inom indikatorn för externa medel. Ändå inför man en ny utgiftspost inom forskningspolitiken där Vinnova, utanför det ordinarie resursfördelningssystemet, i samverkan med FAS och Formas ska fördela medel som premierar samverkan med det omgivande samhället utifrån ett ansökningsförfarande. Uppdragsforskning kan i och med detta premieras dubbelt.

4.2 Publicering och citering

Den andra hälften av de direkta anslagen till universitet och högskolor, som ska fördelas i konkurrens, ska bestämmas med hjälp av områdesjusterad vetenskaplig produktion och fältnormaliserade citeringar av publikationer i databasen Web of Science. Denna databas har dock dålig täckning när det gäller humaniora och samhällsvetenskap. Dessa områden missgynnas därför i regeringens modell. Detta har kritiserats och Anders Flodström föreslog därför att man bygger ut den svenska databasen SwePub för att kunna lagra alla publikationer från lärosätena, för en mer rättvis modell på sikt. Om detta löser problemen återstår att se, men det går inte att komma ifrån att kvalitetsindikatorn kommer att fortsätta att leda till olyckliga resultat i närtid.

4.3 Ett bättre resursfördelningssystem

Vänsterpartiet anser inte att de kvalitetsindikatorer som nu används är tillräckligt träffsäkra för att på ett tillfredsställande sätt mäta kvaliteten i högskolornas forskning. Att använda dessa bristfälliga indikatorer för att fördela om en allt större andel av forskningsresurserna är riskabelt. Bredden och mångfalden i forskningen kan på sikt drabbas negativt.

I resursutredningen (SOU 2007:81) föreslogs att antalet kvinnliga professorer skulle påverka resursfördelningen vilket åter bör tas i beaktande och utvecklas tillsammans med andra mått på jämställdhet. Det kan vidare handla om ett kriterium på lärosätenas förmåga att ställa nya frågor och sätta forsk-

ningsagendan inom ett eller flera forskningsområden. Ett annat kriterium borde vara hur väl forskarutbildningen fungerar. Ytterligare ett skulle kunna vara om det finns en gemensam vision vid lärosätena och hur den får genomslag i forskningen bl.a. i form av tvärvetenskaplighet. Utredningen bör också överväga hur en del av forskningsresurserna kan vara behovsstyrda. I det föreslagna resursfördelningssystemet finns inga incitament till nyskapande forskning eller utrymme för risktagande. Det kan därför behövas ett särskilt stöd till ämnen och miljöer m.m. som har potential att utvecklas.

Vidare bör det tas fram en mer färdigformulerad modell för hur samverkan med det omgivande samhället ska premieras. I detta bör inte enbart samverkan med näringslivet avspeglas, utan även samverkan med samhället i stort. Exempelvis kan det handla om att premiera högskolor som genom forskningsprojekt driver på samhällseliga diskussioner som leder till nytta som inte kan mätas i kronor.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning som ska göra en grundlig översyn av kvalitetsindikatorerna i resursfördelningssystemet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.4 Peer-review

Regeringen föreslår att ett storskaligt nationellt system med peer-review ska användas som verktyg för att fördela de direkta anslagen för forskning och forskarutbildning efter år 2018. Vi är skeptiska till detta förslag. Vi ser att peer-review, som har sin styrka i ämnesvisa värderingar och kvalitetsgranskning av projekt och artiklar, har dålig precision och kan bli direkt vilseledande när man jämför hela lärosäten. De skulle också mobilisera stora mängder internationella forskare och bli mycket kostnadskrävande. En stor del av remissopinionen, inklusive flertalet av de stora universiteten, var också negativ. En hög kostnad kan självklart vara värd att bära om man tror att resultatet och tillförlitligheten vida kommer överstiga kostnaden. Det finns dock mycket få tecken på att så skulle vara fallet.

Vi ser, tvärt emot regeringens uttalade vilja, en risk för ökad konservering och inte alls att ett storskaligt nationellt system med peer-review skulle bidra till djärvare och mer nydanade forskning. Därtill finns en risk att peer-review motverkar en jämställd fördelning av forskningsmedel. Det är troligt att meritokratiska principer, dvs. att man beaktar meriter som kan mätas på ett någorlunda objektivt sätt, gynnar en mer jämställd fördelning mellan män och kvinnor. Peer-review är inte ett sådant system, särskilt inte i jämförelse med att ge publiceringar och citeringar, naturligtvis med adekvat områdesomräkning, en stor tyngd i bedömningen av forskning.

Flera lärosäten har använt peer-review i syfte att kvalitetsbedöma den egna forskningen. Dessa processer har lett till ökad dialog och samarbete inom lärosätet och på så sätt varit kvalitetsutvecklande. Det är dock inte detsamma som att ett nationellt storskaligt system med peer-review skulle vara bra för vare sig utveckling av forskningen eller som ett verktyg för rankning av hela lärosäten och fördelning av forskningsmedel därefter.

Fel! Okänt namn på

Stora förändringar av hur kvalitet mäts i det svenska forskningssystemet bör vara väl underbyggda. Stora förändringar bör också vara långsiktigt hållbara vilket i sig kräver överenskommelser över de politiska gränserna. Det är viktigt att forskningen vet vilka långsiktiga spelregler den har att förhålla sig till. Regeringen aviserar nu en utredning med syfte att ta fram ett förslag till storskaligt nationellt peer review-system. Ett sådant system bör inte införas utan att först föreläggas riksdagen för avgörande. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Rekrytering av toppforskare

Vi är positiva till propositionens satsning på yngre toppforskare. Däremot tror vi inte att regeringens utformning av satsningen på internationella toppforskare kommer att ge de resultat man vill ha.

Om det är framtidens yngre toppforskare man vill rekrytera är vi också övertygade om att de studieavgifter som regeringen infört för internationella studenter får negativa konsekvenser. Det har lett till att mycket färre studenter söker sig till Sverige. Där förlorar vi också potentiella unga forskare som kan tänka sig att vara kvar och börja forska.

Satsningens utformning riskerar att leda till att man rekryterar ”gårdagens män”. Vi tror att man i stället ska satsa på generellt goda forskningsmiljöer. De pengar som regeringen satsar anser vi att man borde ha lagt på ökade direkta anslag till universitet och högskolor.

Vad som här har anförts om internationell rekrytering av framstående forskare, bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

De budgetmedel som föreslås för regeringens förslag till internationell rekrytering av framstående forskare, bör i stället gå till ökade direkta anslag till universitet och högskolor. Detta bör riksdagen besluta.

6 Innovationer

Det tilltagande globala konkurrenstrycket tvingar Sverige att snabbt ställa om till innovationsdriven tillväxt. Det andra gör billigare och ibland bättre måste vi möta med högre kunskapsinnehåll, resurseffektivare produktion samt en produktion av varor och tjänster som utgår från våra samhällsutmaningar.

Regeringens forsknings- och innovationsproposition innehåller en del bra separata förslag för att främja ett innovativt näringsliv. Propositionen har emellertid en rad brister. Vad som framför allt saknas är en sammanhållen strategi för att främja ett innovativt näringsliv. Det saknas t.ex. en tydlig brygga mellan de strategiska forskningsområdena och innovationspolitiken.

En annan stor brist är att propositionen i princip inte berör frågan om näringslivets kapitalförsörjning. Vidare saknas strategier för hur offentlig upphandling kan användas som ett innovationsfrämjande verktyg.

6.1 Strategiska innovationsområden

Vinnova har sedan 1994 i flera omgångar haft olika bransch- och samverkansprogram tillsammans med näringslivet och andra aktörer. Utvärderingar har visat att flera av dessa program nått bra resultat. Sedan 2012 finns även strategiska innovationsprogram. I budgetpropositionen för 2013 anslog regeringen medel för dessa nya program. I vår budgetmotion (2012/13:Fi250) anslog vi, utöver regeringens förslag, 100 miljoner kronor per år till Vinnova för detta ändamål.

I forsknings- och innovationspropositionen beskriver regeringen närmare utformningen av programmen. I propositionen slår regeringen fast att man inte avser att bestämma vilka områden som kan bli aktuella. Vänsterpartiet välkomnar detta nya näringspolitiska instrument, men vi menar att programmen bör inriktas mot följande tre övergripande samhällsutmaningar: i) klimatutmaningen (miljö och energi), ii) den växande åldrande befolkningen (hälsa och sjukvård) och iii) globaliseringen (konkurrenskraftig produktion, råvarutillgång). Delprojekt inom ramen för det sistnämnda området bör utgöras av samverkansprogram för gruvnäringen, mjukvaruindustrin och turistnäringen. Vad som ovan anförs om inriktning och finansiering av Vinnovas strategiska innovationsprogram bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.2 Industrieforskningsinstitutet

Holdingsbolaget Rises uppgift är att företräda svenska staten som ägare i industrieforskningsinstitutet. Rise Holding äger och förvaltar statens aktier eller andelar i bolag som bedriver industrinära forskning. Föremål för bolagets verksamhet ska vara att främja ändamålsenlig struktur för och långsiktig kompetensutveckling inom industrieforskningsinstitut till stöd för det svenska näringslivets utveckling inom strategiskt viktiga områden. I budgetpropositionen avsatte regeringen medel till Rise för att bygga upp ett institut för hållbar processutveckling och katalys. I forsknings- och innovationspropositionen beskriver regeringen närmare hur man ser på dess verksamhet. Vänsterpartiet välkomnar denna satsning. Vi vill också stärka industrieforskningsinstitutens verksamhet med fokus på miljöteknik och innovation. Därtill vill vi stärka deras verksamhet vad gäller demonstrationsanläggningar och testbäddar. I vår budgetmotion avsatte vi därför 250 miljoner kronor mer än regeringen till Rise Holding AB. Vad som ovan anförs om inriktning och förstärkning av Rise bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.3 Kapitalförsörjning

För en innovationsdriven tillväxt är en väl fungerande kapitalförsörjning av avgörande betydelse. Det är därför anmärkningsvärt att regeringens forsknings- och innovationsproposition är helt tom på förslag och strategier på detta område. Generellt sett råder det ingen brist på utvecklingskapital, utan

Fel! Okänt namn på

det som framför allt saknas är mer av samordning och renodling av de statliga myndigheternas och bolagens verksamheter.

Flera utredningar, bl.a. en rapport från Mckinsey, har noterat att det finns vissa branskmässiga och geografiska inlåsningsområden som behöver rättas till. En annan brist är att det saknas kapital i de riktigt tidiga faserna av ett företags utveckling – det som brukar benämnas som ”dödens dal”. Inte sällan uppstår konkurrens mellan olika statliga aktörers insatser, vilket knappast är kostnadseffektivt. Sammantaget innebär detta ett slöseri med offentliga medel samtidigt som risken för inlåsnings effekter är uppenbar. Mot denna bakgrund föreslår Vänsterpartiet att Innovationsbron, Almi Företagspartner AB och Inlandsinnovation förs ihop till en ny organisation med uppgift att stimulera kapitalförsörjningen i de riktigt tidiga faserna. Regeringen bör få i uppdrag att utreda formerna för en sådan sammanslagning. Vad som här anförs om kapitalförsörjning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Därtill föreslår vi att ett avdrag för forskning och utveckling (FoU) införs för små och medelstora företag. Detta förslag presenteras i vår budgetmotion, 2012/13:Fi250.

6.4 Innovativ upphandling

Ett annat område som helt saknas i regeringens forsknings- och innovationsproposition är innovativ upphandling. Den offentliga sektorn upphandlar tjänster och varor och gör investeringar för ca 600 miljarder kronor årligen. Förutom den svenska marknaden finns även en europeisk marknad och detta innebär stora affärsmöjligheter för landets företag.

Offentliga behov av varor och tjänster har stor och ibland avgörande betydelse för utvecklingen av nya marknader för varor och tjänster. Innovativ upphandling innebär att det i en upphandling finns krav på teknikinnehåll och teknikutveckling som erfordrar en viss FoU-insats. Den offentliga upphandlingen måste bli strategiskt innovationsorienterad – både för produkter och för tjänster.

Vinnova har föreslagit att offentliga innovationsupphandlingar för miljö, energi, hälsa, säkerhet, it och telekom ges en kraftfull statlig stimulans genom särskilt stöd för att minska riskerna som möter enskilda statliga myndigheter, landsting och kommuner i deras upphandlingsprocesser och som kan hämma upphandlingar av innovativa lösningar. Detta tänkande ligger helt i linje med Vänsterpartiets politik på detta område. Offentliga aktörer kan på så sätt använda sin upphandling för att driva utvecklingen framåt när det gäller FoU, innovationer och teknikutveckling. I vår budgetmotion anslog vi därför 50 miljoner kronor per år till Vinnova för detta ändamål. En förbättring enligt ovan vad gäller innovativ upphandling bör genomföras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Anställning som doktorand

Svensk forskning utförs till stor del av doktorander vid våra lärosäten. För Vänsterpartiet är det självklart att den som utför arbete ska vara anställd och ha lön och övriga arbetsvillkor reglerade i kollektivavtal.

I dag är det tillåtet att anta doktorander utan att anställa dem. Forskarutbildningen för doktorander som saknar anställning finansieras med utbildningsbidrag alternativt stipendier. Det bidrar till en osund konkurrens. De som är bäst lämpade för forskning kan avstå från forskarutbildningen om ingen anställning erbjuds. I stället antas de som accepterar att utföra arbete under sämre villkor.

Svensk forskarutbildning, som redan i dag har hög kvalitet, kommer att bli än mer attraktiv om alla doktorander kan erbjudas anställning och därmed en rimligt tryggt tillvaro under forskarutbildningen. Ytterligare en stor fördel med att anställa doktorander redan från första dagen på forskarutbildningen är att det kan leda till en större öppenhet i antagningen. Informationen om lediga platser kommer att spridas till fler vilket leder till fler kvalificerade sökande. Det kommer förhoppningsvis även att leda till att fler med utländsk bakgrund och fler från arbetarklassen antas samt att könsfördelningen kan bli jämnare i fler ämnen. Med ett öppnare antagningssystem finns också bättre möjligheter att bryta beroendeförhållanden mellan doktorander och handledare. För dem som efter examen söker sig utanför högskolevärlden för att arbeta är det också en bättre merit att ha varit anställd. Doktorandanställningar ökar forskarutbildades attraktionskraft på arbetsmarknaden.

Under 1990-talet förbättrades de ekonomiska förutsättningarna för doktorander. Det har medfört att doktorander genomför forskarutbildningen snabbare än tidigare, med bibehållen kvalitet på avhandlingarna, samt att en större andel examineras.

År 1986 påbörjades en process som syftade till att omvandla alla utbildningsbidrag inom forskarutbildningen till doktorandtjänster. Omkring 10 procent av doktoranderna har i dag utbildningsbidrag. Regeringen tar endast små steg på denna väg genom att de anser att anställandet av doktoranderna ska tidigareläggas. Detta ska finansieras inom ramen för de forskningsanslag som ges.

Vänsterpartiets förslag är att utbildningsbidragen nu ska avskaffas och att doktoranderna ska anställas. Om utbildningsbidragen omvandlas till anställningar ökar lönekostnaderna för doktorander med 487 miljoner kronor samtidigt som kostnaderna för utbildningsbidrag minskar med 196 miljoner kronor. I vår motion Utgiftsområde 16 (2012/13:Ub475) höjer vi därför anslagen till forskning och forskarutbildning med 291 miljoner kronor.

Stipendiefinansiering under forskarutbildningen innebär en rad nackdelar. Doktorander som finansieras med stipendier har inte rätt till inkomstrelaterad ersättning vid sjukdom, föräldraledighet eller arbetslöshet. Försäkringskassan räknar inte heller stipendiefinansierad forskarutbildning som överhoppningsbar tid och därför har de doktorander som finansieras med stipendier inte någon vilande sjukpenninggrundande inkomst, SGI. Stipendierna räknas inte

Fel! Okänt namn på

som pensionsgrundande inkomst och lärosätena kan inte heller teckna försäkringar för stipendiater. Dessutom berättigar inte stipendier till den automatiska övergång till doktorandanställning som sker för doktorander med utbildningsbidrag när två år återstår av forskarutbildningen.

Den enda regel som finns rörande stipendier är att statliga anslag inte får användas till dessa. Det finns dock en rad stipendiefonder och externa medel som används till stipendier. Enligt Höskoleverkets årsrapport (2011:8 R) finansieras 9 procent av doktoranderna med stipendier. Stipendier är en förlegad finansieringsform dels på grund av den osunda konkurrens som skapas och den ekonomiska otrygghet det leder till, dels på grund av bristen på regler, som gör det lätt att missbruka stipendierna. Det bör därför inte vara tillåtet att finansiera doktorander med stipendier.

Regeringen skriver i propositionen att den anser att universitet och högskolor bör teckna en försäkring hos Kammarkollegiet för de fall doktoranders stipendier bortfaller på grund av frånvaro från studierna vid sjukdom eller föräldraledighet. Detta är förstås ett steg framåt, men vi vidhåller ändå vår tidigare bedömning att stipendiefinansiering inte bör förekomma, utan att dessa doktorander i stället bör anställas.

Regeringen bör återkomma med ett förslag om förändring av högskoleförordningen som innebär att samtliga som antas till forskarutbildning också anställs som doktorander. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 Utbildningsforskning

Utbildningsforskningen behöver ges bättre förutsättningar att utvecklas. Forskningsanknytningen i lärarutbildningen och i pedagogikens praktik måste stärkas. Vi välkomnar därför de satsningar som regeringen gör på forskarskolor för lärare och förskollärare samt systematiskt sammanvägande och spridande av effektiva metoder och arbetssätt i skola och förskola.

8.1 Skolornas huvudmän och den vetenskapliga forskningen

Vi anser att det är av största vikt att skapa möjligheter för att utveckla den utbildningsvetenskapliga forskningen så att den svarar mot behov inom lärarutbildning och pedagogisk yrkesverksamhet i samverkan mellan å ena sidan universitet och högskolor och å andra sidan kommuner och skolor. Det behövs strukturer som främjar integration mellan forskning, utbildning och pedagogisk verksamhet. Inom socialtjänsten har Socialstyrelsen och kommunerna aktivt verkat för en sådan verksamhetsanknuten kunskapsutveckling. Framgången att skapa sådana arenor beror främst på att Socialstyrelsen fått regeringens uppdrag att utforma program för en sådan verksamhet. Regeringen bör på motsvarande sätt ge Höskoleverket i uppdrag att i samverkan med

bl.a. Skolutvecklingsmyndigheten och Sveriges Kommuner och Landsting utforma program med mötesplatser för forskning och yrkespraktik och med incitament för forskningsfinansiering från skolornas huvudmän. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.2 Förlängd utbildning för förskollärare och lärare i fritidspedagogik

För att kunna möta varje barns behov ska de som arbetar i förskola och fritidshem vara välutbildade och kompetenta. Den nuvarande lärarutbildningen, som nyligen har införts, kommer inte att ge de framtida förskollärarna och lärarna i fritidspedagogik tillräckliga kunskaper. I alla andra sammanhang framhålls vilken betydelse välutbildade och kunniga lärare har, men inte när det gäller förskola och fritidshem.

Ett huvudsyfte med lärarutbildningsreformen 2001 var att stärka lärarutbildningens forskningsanknytning och möjliggöra en direkt övergång från professionsutbildning till forskarutbildning, utan kostsamma kompletteringar. Efter reformen fick förskollärare och lärare med inriktning mot fritidspedagogik eller mot de tidigare åren i grundskolan sådana möjligheter. Det skedde dels genom tillkomsten av nya forskarutbildningar vid universiteten, dels genom tillkomsten av forskarskolor som innebär ett samarbete med och uppbyggnad av forskarmiljöer vid högskolorna med lärarutbildning.

I samband med att den s.k. Bologna-processen infördes blev examina uppdelade på antingen grundnivå eller avancerad nivå. Den avancerade nivån omfattar minst 240 poäng och ger behörighet till forskarutbildningen. Några av lärarutbildningens examina hamnade då på grundnivå eftersom de var kortare än fyra år. Det gällde bl.a. examina med inriktning mot förskola, fritidshem och grundskolans tidiga år, som alla var ett halvår för korta.

För förskolans del gäller fortfarande argumentet att mer fördjupning och bättre forskningsanknytning i förskollärarytbildningen leder till högre kvalitet i förskolan precis som inom andra skolformer. Den nya skollagen har även inneburit ett förtydligt ansvar för förskollärare att leda den pedagogiska verksamheten och det är också ett motiv till att förbättra förskollärarytbildningen. Bättre kunskaper kommer också att behövas nu när trycket på förskolan ökar, dvs. att barnen ska lära sig läsa och räkna i förskolan. För att det inte ska bli fråga om en tidigarelagd skolstart med vanliga lektioner och undervisning behövs kunniga förskollärare som kan ta till vara barnens nyfikenhet och lust att lära utan att släcka deras intresse och självförtroende.

I fritidshemmen riskerar kvaliteten att försämrats ytterligare med den nya lärarutbildningen. Blivande lärare med inriktning mot fritidspedagogik har nu fått sin utbildning kortad till tre år. Dessutom är det inom denna inriktning endast möjligt att fördjupa sig i praktiska och estetiska ämnen.

Ett syfte med fritidshemmen är att de ska ingå som en integrerad del i en samlad skoldag. De har en pedagogisk uppgift och betydelse i och med att läroplanen även gäller för fritidshemmen. Det är därför nödvändigt att grundlärare med inriktning mot fritidshem har djupa kunskaper inom exempelvis

Fel! Okänt namn på

läs-, skriv- och matematiklärande för att kunna möta barnen i deras ständigt pågående lärande. Lärare inom den obligatoriska skolan och lärare med inriktning mot fritidspedagogik samverkar i arbetslag och bidrar med sina skilda och speciella kompetenser till att eleverna når målen i skolan. Båda dessa grupper bör dessutom ha en bred och djup forskningsförankring i sin utbildning. För att lärare med inriktning mot fritidshem ska få tillräcklig kompetens i fritidspedagogik och sidosämnen inklusive de teoretiska ämnena för att undervisa 6–12-åringar, är det nödvändigt att utbildningen förlängs.

Alla lärarexamina, bl.a. de för arbete i förskola, förskoleklass och fritidshem, bör förlängas till 240 poäng och minst 60 poäng av kurserna ska vara på avancerad nivå i syfte att ge behörighet för utbildning på master- och forskarnivå. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9 Genusforskning

Genusforskningen bidrar till att utveckla samhällskritiken och därigenom demokratin genom analyser av maktstrukturer i samhället. Genom den integrering av genusforskning som har skett inom många ämnen har nya frågor ställts om hur föreställningar om kön påverkar traditionella kunskapsområden och forskningsfält. Inom medicinen har denna forskning exempelvis inneburit förbättrade diagnoser och behandlingsmetoder. Genusperspektiv på klimatforskningen innebär t.ex. att resurseffektiva insatser kan riktas mot den halva av befolkningen som står för den största delen av dagens överkonsumtion. Genusforskningen och integrationen av denna i andra forskningsområden och -satsningar tillmäts inte tillräckligt stor betydelse i regeringens forskningsproposition. Genusforskningen bör uppmärksammas mer i den nationella forskningspolitiken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vidare bör genusforskningen stärkas och av Vetenskapsrådets anslag bör ytterligare 10 miljoner kronor gå till utlysningar för genusforskning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

En strategisk åtgärd för att stärka genusforskningen var beslutet 1995 att tillsätta sex stycken s.k. genusprofessorer. Detta har inneburit att genusforskningen har integrerats i nya miljöer och skapat en bredare legitimitet för ämnet. Forskningsmiljöer har byggts upp där genusforskningen ingår som en naturlig del. Vänsterpartiet vill bygga vidare på denna strategi och trygga kontinuiteten i satsningen. Av Vetenskapsrådets medel bör därför 10 miljoner kronor användas för att utlysa ytterligare sex genusprofessorer med tillhörande resurser för att finansiera doktorand- och forskarassistenttjänster. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10 Utvecklingsforskning

Regeringen föreslår att stödet till svensk utvecklingsforskning och samarbete mellan forskare i utvecklingsländer och forskare i Sverige fr.o.m. 2013 överförs från Sida till Vetenskapsrådet. Vänsterpartiet ställer sig positivt till regeringens förslag, men menar att det är viktigt att fortlöpande utvärdera stödet till utvecklingsforskningen.

Det svenska stödet till utvecklingsforskning har under senare år genomgått stora förändringar. Tidigare fanns en egen myndighet, Sarec, som hade hand om stöd till utvecklingsforskning i såväl Sverige som utvecklingsländerna. Sarec blev sedan en särskild avdelning på Sida och avvecklades därefter. Dessa organisatoriska förändringar har resulterat i att den kompetens som tidigare fanns samlad på Sarec nu är utspridd inom Sida och utrikesförvaltningen. Mot bakgrund av detta är det extra viktigt att säkerställa att stödet till utvecklingsforskningen resulterar i forskning av hög kvalitet och med relevans för Sveriges utvecklingssamarbete.

Att bedöma ansökningar från forskare kräver både resurser och kompetens. Vetenskapsrådet måste få rejält med resurser så att rådets tjänstemän på ett bra sätt kan förbereda den bedömning av ansökningarna utifrån vetenskaplig kvalitet och relevans som ska utföras av en kommitté för utvecklingsforskning. Därför ser Vänsterpartiet ett behov av att följa upp huruvida Vetenskapsrådet har tillräckliga resurser och kompetens att handlägga ansökningarna och följa upp resultaten av de forskningsmedel som fördelas.

Det är också viktigt att ha en tydlig definition av vad som ryms inom begreppet forskning av relevans för låg- och medelinkomstländer. Annars finns en risk att biståndsmedel används till forskning som inte bidrar till att uppnå målen för Sveriges utvecklingssamarbete.

Sammantaget betyder detta att det enligt Vänsterpartiet finns ett behov av att fortlöpande följa upp arbetssätt och resultat för att göra det möjligt för Vetenskapsrådet att så snabbt som möjligt bygga upp en samlad kompetens inom utvecklingsforskning. I och med beslutet att lägga ned Sadev finns det inte längre någon myndighet som har ett specifikt ansvar för resultatuppföljning och utvärdering inom biståndet. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag på hur fortlöpande utvärderingar av stödet till utvecklingsforskningen skulle kunna organiseras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11 Arbetslivsforskning

Arbetslivsforskningen har minskat drastiskt och skingrats för vinden sedan regeringen lade ned Arbetslivsinstitutet (ALI). Arbetslivsinstitutet bedrev världsledande och värdefull forskning inom en mängd arbetsrelaterade områden såsom arbetsmarknad och sysselsättning, arbetsrätt, arbetets organisering, hälsa och ohälsa i arbetslivet, ergonomi och belastning, fysikaliska och ke-

Fel! Okänt namn på

miska hälsorisker, integration och mångfald samt utvecklingsprocesser i arbetslivet. Nedläggningen innebär en stor förskingring av kunskaper och resurser.

Från att ha varit världsledande är nu svensk arbetslivsforskning satt på undantag. Sverige och Portugal är de enda EU-länderna utan ett arbetslivsinstitut. Vi saknar nu en överblick av läget och utvecklingen i arbetslivet. Det saknas en kunskapsöversikt över intressanta resultat. Betydande kunskaper och en samlad bild av forskningen har gått förlorade. Överföringen av forskningsresultat har avstannat och det är färre både unga och etablerade forskare som får chans att satsa på arbetslivsforskning.

Regeringen vill att vi alla ska stå till arbetsmarknadens förfogande, men vill inte investera i den forskning som behövs för att underlätta återgång till arbetslivet och för att människor ska kunna vara kvar längre i arbetslivet. Arbetsmiljön blir sämre när den kunskapsutveckling som skulle kunna ge oss ett bättre arbetsliv inte kan fortsätta. Lösningar av de vardagliga problemen i arbetslivet kräver tvärvetenskaplig forskning i nära samverkan med arbetsmarknadens parter. Svensk arbetslivsforskning har tidigare haft förmåga till detta.

Det görs nu spridda forskningsinsatser runt om i landet, men det uppväger inte alls den tidigare neddragningen och splittringen av arbetslivsforskningen.

Vänsterpartiet menar att arbetslivs- och arbetsmiljöforskningen är av stor vikt för arbetslivets utveckling. Det finns ett värde i att samla denna forskning och kompetens inom ramen för ett nationellt kunskapscentrum som arbetar i nära kontakt med parterna på arbetsmarknaden och som kan bidra till att resultatet av forskningen kommer till praktisk tillämpning.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram förslag på hur arbetslivsforskningen kan samlas och stärkas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12 Forskning för ekologiskt hållbar utveckling

Jordbruket står för cirka 18 procent av de svenska utsläppen av växthusgaser (s. 21 stycke Miljö-, klimat- och energiinsatser inom jordbruket, skrivelse 2011/12:124), och klimatåtgärder brådskar. Redan 2008 konstaterade Klimatberedningen (SOU 2008:24) att styrmedel som är direkt inriktade på att minska utsläppen av växthusgaser inom jordbrukssektorn saknas. Det effektivaste sättet att minska utsläppen från jordbrukssektorn är genom åtgärder mot konsumtionen av jordbruksprodukter, i synnerhet livsmedel. Här kan forskning om nya klimatvänligare livsmedel samt livsstilsförändringar spela en helt avgörande roll.

Detta gäller inte minst vegetariska livsmedel. Enligt artikeln Trends in greenhouse gas emissions from consumption and production of animal food products har utsläppen från den svenska produktionen av animaliska produk-

Fel! Okänt namn på

ter minskat från 8,5 miljoner ton CO₂e (koldioxidekvivalenter) 1990 till 7,3 miljoner ton 2005. Den 14-procentiga minskningen härrör främst från en effektivare produktion. Men de svenska utsläppen från konsumtionen av animalier ökade under samma period med 22 procent, till 10 miljoner ton CO₂e, nästan lika mycket som utsläppen från Sveriges personbilar. Forskarnas slutsats är att möjligheterna att minska utsläppen med en effektivare produktion är begränsade. Om världen ska lyckas att begränsa den globala uppvärmningen till max 2 grader Celsius måste konsumtionen av animaliska produkter minska, menar man (Cederberg, Hedenus, Wirsenius, Sunesson, Animal, juli 2012).

Vänsterpartiet vill se en utvecklad forskning kring klimatvänligare livsmedel. I Sverige finns ett intresse för detta bland forskare och vissa företag, men än så länge råder brist på forskningsmedel. Nederländerna har sedan flera år tillbaka anslagit betydande statliga medel till forskning kring odlat kött och har nu kommit en bra bit på väg. Men mycket finns kvar att göra. Vi har förslag i denna riktning i det paket som vi kallar Sverige – det hållbara matlandet och som vi tidigare presenterat i vår motion om utgiftsområde 23 i statens budget, 2012/13: MJ456.

Vi tror också att det behövs mer forskning kring livsstilsförändringar. Enligt Naturvårdsverkets rapport Genusperspektiv på allmänhetens kunskaper och attityder till klimatförändringen är mer än hälften av Sveriges befolkning positiva till att minska sin köttkonsumtion (bland kvinnor ligger siffran på 69 procent). Som anförts ovan ökar den svenska köttkonsumtionen och utsläppen från denna sektor. Det behövs mer forskning om hur livsstilsförändringar kan minska belastningen på klimatet. Vad som här anförts om forskning om livsstilsförändringar för minskad klimatbelastning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi välkomnar regeringens ökade anslag till IVL, Svenska miljöinstitutet, Stockholm Environment Institute och Formas. Men eftersom klimatutmaningarna och andra miljöproblem är så omfattande behövs större anslag än så. Vänsterpartiet föreslår ett ökat anslag för miljötoxikologisk forskning med 25 miljoner kronor. Vidare föreslår vi att nya medel anslås till Formas för landsbygdsutveckling. Medlen ska kunna sökas av regionala högskolor i samverkan med det lokala och regionala näringslivet. För detta anslår vi 15 miljoner kronor. Slutligen ökar vi anslaget med 15 miljoner kronor för Stockholm Environment Institute, SEI. Dessa förslag har vi tidigare presenterat i vår motion om utgiftsområde 23 i statens budget, 2012/13: MJ456, under anslag 2:2.

Vänsterpartiet ser med stort intresse på uppbyggandet av det nationella centrumet för livsvetenskaplig forskning. Inom ramen för satsningarna på läkemedelsutveckling är det viktigt att andelen djur inom djurförsök bringas ned till ett minimum. Vi vill därför att det tas fram en handlingsplan för att minimera antalet djur i djurförsök samt att det inrättas ett 3R-center (Replace, Reduce, Refine [ersätt, minska, förfina]) för detta syfte (se motion 2012/13: MJ456).

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 7 november 2012

Rossana Dinamarca (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Höj Larsen (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)

Kent Persson (V)